

TEHNOLOŠKI NAPREDAK I MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI: BDP I NEZAPOSLENOST

Čovo, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:422208>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-06-30**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

TEHNOLOŠKI NAPREDAK I
MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI:
BDP I NEZAPOSLENOST

Mentor:

doc. dr. sc. Silvia Golem

Student:

Marija Čovo

Split, rujan 2018.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Definicija problema	1
1.2. Cilj rada.....	1
1.3. Metode rada	1
1.4. Struktura rada	1
2. TEHNOLOŠKI NAPREDAK	2
2.1. Gospodarski rast i suvremeno obrazovanje.....	2
2.2. Društveni problemi i kriza morala.....	5
2.3. Odrednice tehnološkog napretka	5
3. JEDINSTVENO DIGITALNO TRŽIŠTE	7
3.1. HoMT ili zdravstveni IoT.....	8
4. INDEKS TEŽINE NEZAPOSLENOSTI	8
4.1. Formiranje plaća na hrvatskom tržištu rada	9
5. OBLICI NEZAPOSLENOSTI	11
6. EUROPSKA STATISTIKA NEZAPOSLENOSTI	13
7. NEZAPOSLENOST U SVIJETU	14
7.1. Praćenje nezaposlenosti u RH i svijetu	14
7.2. Hrvatska u odnosu na tranzicijske zemlje	14
7.3. Hrvatska u odnosu na razvijene zemlje.....	14
7.4 Registrirana nezaposlenost krajem veljače.....	16
8. NAKNADE ZA NEZAPOSLENOST	20
9. PRISTUP ZAPOSŁJAVANJU I USŁUGAMA ZAPOSŁJAVANJA ..	21
10. UTJECAJ GLOBALIZACIJE	22
11. SUZBIJANJE NEZAPOSLENOSTI	23

12. BDP	24
12.1. BDP i tržište dobara.....	23
13. ZEMLJE SA NAJVEĆIM BDP – om U SVIJETU	25
13.1. Srbija najmoćnija u regiji	24
13.2 Hrvatska i stanje u drugim zemljama.....	24
14. RAČUNANJE DRUŠTVENOG BRUTO PROIZVODA I NACIONALNOG DOHOTKA	26
15. ZAKLJUČAK.....	27
16. LITERATURA	28
SAŽETAK.....	29
SUMMARY.....	30

1. UVOD

1.1. Definicija problema

Problem istraživanja predstavlja utjecaj tehnološkog napretka na makroekonomske pokazatelje prije svega tu se misli na BDP i na nezaposlenost.

1.2. Cilj rada

Cilj rada je objasniti utjecaj tehnološkog napretka na makroekonomske pokazatelje, koji su čimbenici i kako izgleda utjecaj tehnološkog napretka na BDP i na nezaposlenost.

1.3. Metode rada

1. metoda analize - raščlamba složenih pojmova na jednostavnije elemente
2. metoda sinteze - spajanje jednostavnih zaključaka u složenije zaključke
3. metoda deskripcije - način opisivanja procesa i činjenica bez znanstvenog pristupa i dokazivanja
4. metoda komplikacije - postupak sekundarnog prikupljanja podataka

1.4. Struktura rada

Ovaj rad sastoji se od trinaest poglavlja. U prvom poglavlju bit će riječi o tehnološkom napretku, u drugom poglavlju bit će riječi o jedinstvenom digitalnom tržištu, u trećem o nezaposlenosti općenito, u četvrtom o oblicima nezaposlenosti, zatim u petom poglavlju će biti riječ o europskoj statistici nezaposlenosti, u šestom će biti o nezaposlenosti u svijetu općenito, u sedmom o naknadama za nezaposlenost, u osmom o pristupu zapošljavanja, u devetom o utjecaju globalizacije, u desetom o suzbijanju nezaposlenosti, u jedanaestom će se govoriti o BDP-u općenito, u dvanaestom o zemljama s najvećim BDP-om, te u trinaestom o računanju društvenog bruto proizvoda i nacionalnog dohotka.

2. TEHNOLOŠKI NAPREDAK

Još za vremena početka industrijske revolucije radnici su se bojali da će tehnološki napredak učiniti njihove poslove nepotrebnima, te ih učiniti nezaposlenima. Početkom 19. stoljeća u Engleskoj je grupa radnika tekstilne industrije uništila nove strojeve koje su vidjeli kao izravnu prijetnju njihovim radnim mjestima. Takvi su se slični događaji odvijali i u drugim zemljama. Tehnologija je možda najznačajnija među faktorima koji mogu utjecati na promjenu razine proizvodnosti poduzeća, pa mnogi autori različitu proizvodnost u raznim poduzećima pripisuju upravo različitoj primjeni tehnologije u poduzećima. Tehnologiju se može definirati kao znanje o tome kako resurse pretvoriti u proizvode, a tehnički se napredak može protumačiti kao značajno povećanje stupnja učinkovitosti kojim se resursi pretvaraju u proizvode. Tehnološki napredak je glavni pokretač povećanja proizvodnosti, a mehanizam je relokacija resursa. Relokacija resursa određuje dinamiku korištenja novih tehnoloških mogućnosti i pokazuje da tehnološki napredak uništava ekonomsku održivost nekih industrija, poduzeća i poslova i da stvara nove, a pritom su važni kapital i obrazovanje.

2.1. Gospodarski rast i suvremeno obrazovanje

Prema informacijama iz časopisa Smart InfoTrend (broj 208) ključ za ekonomski uspjeh i gospodarski rast ovisi o mogućnostima zemlje da stvori nove vrijednosti i dobra, te poboljša kvalitetu postojećih. Glavni ciljevi ekonomskog razvitka odnose se na povećanje dobara i blagodati u društvu. Ciljevi su: porast proizvodnosti, rast životnog standarda, bolja socijalna i zdravstvena skrb, visoka zaposlenost, veći izvoz i konkurentnost ekonomije. Ideja razvitka podrazumijeva izvjesne strukturne promjene u ekonomiji: pomak u korištenju dostupnih resursa za proizvodnju od jednih dobara prema drugima. On se odnosi na to da zajednica pribavlja određene političke, društvene, kulturne karakteristike koje rezultiraju time da je većina pojedinaca u mogućnosti stvoriti sebi željene prilike i realizirati životne ciljeve. U endogenim se modelima gospodarskog rasta pojava nove tehnologije tumači kao rezultat akumulacije kapitala i poduzimanja istraživanja i razvitka, dok u neoklasičnoj teoriji veza između izdataka za istraživanje i razvitak i tehnološkog napretka nije objašnjena, kao što nije objašnjen ni način na koji se nova tehnologija i znanje o njoj širi.

Pod ekonomskim rastom se podrazumijeva porast proizvodnje, proizvodnih kapaciteta i svih drugih sastavnica jedne ekonomije. Do rasta ekonomskog sustava dolazi zbog rasta radne snage ili kapitalnih dobara, tehnologije i proizvodnosti po radniku.

Ekonomski rast se mjeri stopom rasta na način da se bruto domaći proizvod stavi u odnos prema broju stanovnika određene države, a izražava se kao GDP per capita odnosno GDP po stanovniku.

$$\text{RAST} = \text{BDP} / \text{BROJ STANOVNIKA} \quad (1)$$

Čimbenici rasta su: prirodno bogatstvo, sposobnost ljudi, tehnologija i formiranje kapitala.

Suvremeno obrazovanje

Obrazovanje kao pojam ima višestruko značenje što se i objašnjava u člancima časopisa smart InfoTrenda u broju 2018.

Pod obrazovanjem se podrazumijeva ustaniva, proces, sadržaj i rezultat organiziranog učenja u funkciji razvoja različitih kognitivnih sposobnosti, kao i stjecanja raznovrsnih znanja, vještina i navika kao primjerice čitanje, pisanje, računanje ili opće znanje o fizičkom, društvenom i gospodarskom okruženju.

Novo oruđe gospodarskog napretka postalo je strojno učenje. Strojno učenje ne bi trebalo razmatrati samo kao tehnološki subjekt jer ono očito nije kratkoročni trend. Već je preobrazilo razne industije poticajem razvoja poslovnih modela, uz veću zrelost tvrtki. Očekuje se da će i dalje biti jedinstveni pokretač promjena načina na koji se poslovanje diljem industrija i zemalja odnosi prema pristupu kupcima i njihovim internim poslovnim procesima. Pojam strojno učenje vuče korijene iz pedesetih godina prošlog stoljeća, a može se shvatiti dvoznačno: da ljudi uče pomoću stroja ili da stroj može učiti samostalno. Pod pojmom stroj podrazumijeva se samostojeća naprava koja djeluje samostalno pomoću unutrašnjeg mehanizma i provodi unaprijed određeni programirani slijed operacija ili uputa. Čovjekova uloga svodi se na njegovo puštanje u rad, nadzor i podešavanje. Sama riječ autmat dolazi od grčke riječi automatos- koji se događa sam od sebe, koji se kreće sam. Strojno učenje se može definirati i kao znanost koja računalima omogućuje učenje bez izričitog programiranja na temelju proučavanja i prepoznavanja uzoraka. Danas je strojno učenje podskup umjetne inteligencije u području računalne znanosti koje koristi statističke tehnike kako bi računalima omogućio naučiti, odnosno postupno poboljšati performanse pri obavljanju određenog zadatka, djelovati i predviđati rezultate na temelju podataka bez izričitog programiranja.

Treba razmotriti i kako se strojno učenje uklapa u dosadašnje modele izvođenja odgovarajućih odluka na temelju dostupnih podataka. Razvoj poluvodičke tehnologije i minijaturizacija poluvodičkih komponenti s jedne i razvoj interneta s druge strane omogućili su generiranje velikih količina podataka i njihovu digitalnu pohranu i obradu. U procesu generiranja informacija čovjeku je sve teže analizirati te velike količine podataka i donositi ispravne zaključke i na njima temeljene odluke.

Strojno učenje trebalo ni biti *deus ex machina* i za gospodarstvo. U proteklom desetljeću strojno učenje nam je omogućilo razvoj samovozećeg automobila, praktično prepoznavanje govora, učinkovito pretraživanje weba i znatno bolje razumijevanje ljudskog genoma. Strojno učenje više nije isključivo vezano za digitalne tvrtke kao što su Amazon, Google, LinkedIn. Sve više tvrtki u svakoj industriji primjenjuje i tu tehnologiju za poboljšavanje svojih proizvoda i procesa. Informacijska tehnologija je područje koje se najčešće povezuje s prednostima provedbe strojnog učenja.

Gospodarski razvitak zemlje čvrsto je povezan s ekonomskim rastom. U skladu s modernim spoznajama danas se teoretičari ekonomskog rasta uglavnom slažu da je tehnološki napredak glavna odrednica dugoročnog gospodarskog rasta. Za tehnološki napredak i inovacije, osobito su značajni procesi i aktivnosti istraživanja i razvoja odnosno difuzije tehnologija. Najširi okvir unutar kojega se može analizirati uspješnost pojedinih gospodarstava jest koncept nacionalnog inovacijskog sustava. On podrazumijeva određenu razinu interakcije i sinkroniziranosti između podsustava: sveučilišta, znanstvenih i istraživačkih institucija, gospodarskih subjekata, javne uprave. Strategije i gospodarske politike u razvijenim zemljama daju svoj doprinos afirmaciji znanja i intelektualnog kapitala. Riječ je o ključnim resursima i izvorima konkurentske prednosti u suvremenim ekonomijama utemeljenima na znanju.

2.2. Društveni problemi i kriza morala

Smisao tehnološkog napretka je u razmjeru prema čovjeku, društvu i civilizaciji u cjelini. Društveni život shrvan je brojnim konfliktima i sukobima s prijetećim ishodom koji može u uvjetima bezmišlja uzrokovati fatalne posljedice civilizacijskih razmjera. U takvoj tranziciji koja traje dvadeset godina, moral uvelike nestaje, sloboda je potpuno apstraktna i ostaje na nivou teorije. Od očekivanja od tranzicije očekivalo se novo čovječanstvo koje je iznova uvijek cilj svake generacije koncipira, projektira, ali i zamišlja kao oblik društvenog, ekonomskog, političkog i kulturnog života u kojem se isključuje nemir, nepravdu, pohlepu i gramzivost, a podrazumijeva rad, mir, pravdu, solidarnost.

2.3. Odrednice tehnološkog napretka

Kako se objašnjava u knjizi Kovačića D.(2012.) Tehnološki napredak, društveni problemi i kriza moral, većina tehnoloških napredaka u današnjim gospodarstvima rezultat je jednoličnog procesa: rezultata aktivnosti istraživanja i razvoja poduzeća. Poduzeća troše iz istog razloga zbog kojeg kupuju nove strojeve ili grade nove platforme da povećaju profit. Razina troškova ne ovisi samo o plodnosti procesa istraživanja, već i o rasponu do kojeg poduzeća mogu koristiti njihov rezultat.

Tehnološki napredak ima mnogo dimenzija : Može značiti veće količine domaćeg proizvoda uz dane količine kapitala i rada, može značiti bolje proizvode, nove proizvode, veću raznolikost proizvoda. Među ovim dimenzijama ima znatno više sličnosti nego li se čini. Ako se razmisli o potrošačima kao onima koji ne vode brigu o samim dobrima, već o uslugama koje ta dobra pružaju, tada sva ona imaju nešto zajedničko: u svakom slučaju, potrošači imaju više usluga. Novi proizvodi poput telefaksa ili interneta pružaju više informacijskih usluga, i tako dalje.

Ako se na domaći proizvod gleda kao na skup usluga koje u sebi pružaju dobra proizvedena u nekom gospodarstvu, na tehnološki napredak se može gledati kao na sredstvo povećanja domaćeg proizvoda uz dane iznose kapitala i rada. Tada se stanje tehnologije može smatrati varijablom koja govori koliki se domaći proizvod može proizvesti iz danih iznosa kapitala i rada u bilo kojem vremenu.

Udio visokih tehnologija u ukupnoj izvoznj proizvodnji razvijenih svjetskih zemalja u posljednjih tridesetak godina u pravilu raste. Stupanj otvorenosti zemalja značajan je faktor.

Stoga bismo onda i mi u Hrvatskoj morali gledati svoju šansu: u kojim se industrijskim granama najviše trguje uz zadovoljavajuće profite, a da pritom i naši proizvodi mogu konkurirati svojom kvalitetom. Proizvode i opremu ne smije se samo kupovati, već je potrebno nastojati da se ugrađena tehnologija i znanje učine dostupnima za “manipulaciju” unutar i između hrvatskih poduzeća. Globalizacija ekonomije čini da sve više poduzeća, iz sve većeg broja zemalja, sudjeluje na rastućem broju tržišta, zaoštravajući međusobno natjecanje u svakom pogledu. Biznis stoga mora ulagati napore da sačuva mogućnost odgovarati na sve veće zahtjeve kupaca. Zato se investira u nove vrste imovine. Kompetitivna nedodirljiva imovina koja u novom okruženju daje tražene mogućnosti poduzeću jesu: tehnologija i I&R, menadžment, vještine zaposlenih, poslovna organizacija, razvitak tržišta, softver.

3. JEDINSTVENO DIGITALNO TRŽIŠTE

Europska komisija uvrstila je u deset političkih prioriteta i ujedinjavanje digitalnog tržišta svih svojih članica uz uklanjanje prepreka prekogranične online aktivnosti te još 2015. godine usvojila Strategiju jedinstvenog digitalnog tržišta – DSM (The Digital Single Market Strategy) koja se sastoji od tri stupa: poboljšavanje pristupa digitalnim proizvodima i uslugama, osiguravanje okruženja u kojem mogu napredovati digitalne mreže i usluge te pojam digitalno kao pokretač rasta. Zapravo, cilj je osiguravanje jedinstvenog pristupa mrežnim sadržajima uz istodobno povećavanje zaštite potrošača, pružanje brzine, sigurne i pouzdane infrastrukture. Sve to olakšati će prekograničnu zdravstvenu zaštitu i medicinska istraživanja, a dodatno usklađivanje s GDPR- om osigurati će podizanje standarda pri baratanju medicinskim podacima u svakoj pojedinoj zemlji članici. GDPR nije samo dokumentacija koja se uvodi u poslovanje. To je zakonska obveza koja propisuje pravne aspekte postupanja s osobnim podacima europskih građana koji su sada dobili konkretnu vrijednost. Najveći izazov pri procesu zaštite podataka i usklađivanja s regulativom orijentirana su oko pet točaka koje je teško implementirati. To su:

1. Privola i svi aspekti njene administracije od pohranjivanja do povlačenja
2. Pravo na zaborav odnosno brisanje osobnih podataka na zahtjev
3. Vođenje Registra obrade podataka
4. Odgovornost- pouzdanost odnosno mogućnost dokazivanja sukladnosti
5. Prenosivost podataka što u određenim okolnostima podrazumijeva mogućnost prenošenja podataka jednog voditelja na drugoga.

3.1 IoMT ili zdravstveni IoT

IoMT označava skupinu medicinskih aplikacija i uređaja koji se uglavnom bežičnom mrežom spajaju na različite IT sustave zbog praćenja zdravstvenog stanja pacijenata čiji su podaci pohranjeni na platformi oblaka. Usko je vezan uz telemedicinu zbog daljinskog monitoringa i smanjenja broja pregleda u zdravstvenim ustanovama te pravodobnog reagiranja kod uočavanja devijacija u povratnim rezultatima što smanjuje broj komplikacija. Početkom primjene GDPR-a, IoMT uređaji i aplikacije suočavaju se s velikim izazovom i prioritetima svojih funkcionalnosti koje moraju biti svedene na osnovnu svrhu postojanja pojedinog sustava ako nije riječ o opsežnoj privoli pacijenta. Proizvođači tih aplikacija i uređaja su privatne tvrtke koje žive od prikupljanja i analitike tih podataka, što nije striktno vezano uz medicinu iako im je to primarna svrha. Oni barataju podacima i kontaktima pacijenata što mogu primjerice iskoristiti za stvaranje novih proizvoda, trendova i direktnog marketinga u farmaceutskoj industriji. Dakako, uvođenjem naprednog sustava privola pacijentu mora biti omogućeno i povlačenje dijela privole koji nije nužno vezan za aplikaciju i uređaj već za daljnu obradu kontakt podataka, što je tehnički i financijski zahtjevna intervencija proizvođača u sam softver.

4. INDEKS TEŽINE NEZAPOSLENOSTI

Indeks težine nezaposlenosti razvio je G. H. Moore (1973.) i dalje ga pokušali usavršiti Gilroy (1975.) i Manchester (1982.). Temeljna ideja ovog pokazatelja je da, osobito s osobnog motrišta, nezaposlenost predstavlja teži teret. Težina nezaposlenosti predstavlja broj dana koje bi prosječno svaki radnik bio nezaposlen tijekom godine kada bi prosječna nezaposlenost, mjerena kao umnožak prosječne godišnje stope nezaposlenosti i prosječnog trajanja nezaposlenosti u danima, bila raspoređena na sve osobe unutar radne snage. Moore taj svoj pokazatelj promatra kao poseban oblik mjerenja prosječnog trajanja nezaposlenosti u kojem su stalno uključeni s trajanjem nezaposlenosti nula. Kretanje takvog pokazatelja je vrlo blisko kretanju stope nezaposlenosti. Iako je možda nešto precizniji kao pokazatelj iskorištenja radne snage, nije u mogućnosti bolje identificirati ciklička kretanja.

4.1 Formiranje plaća na hrvatskom tržištu rada

Postoje tri načina pregovaranja o plaćama koja se svaka zasebno opisuju u knjizi Bačić, K. (2008.): Analiza odnosa sektorske efikasnosti i bruto domaćeg proizvoda u Hrvatskoj, pri čemu se može primijetiti kako je svaki najizraženiji u posebnom dijelu gospodarstva. Centralizirano pregovaranje je najviše zastupljeno u sektoru gdje je radnicima glavni pregovarački partner država. Radi se naravno o zaposlenima u tzv. javnom sektoru. Istraživanja pokazuju kako upravo taj dio zaposlenih ostvaruje premiju na plaće u visini čak od 9 posto. Međutim, situacija nije uvijek bila takva. Sredinom 90-tih, prema podacima Državnog zavoda za statistiku, postojale su obrnute razlike u plaćama između privatnog i javnog sektora. Taj trend je zatim preokrenut, te je u nekoliko koraka kada su plaće u javnom sektoru povećale i po dvoznamenkastima stopama, ostvarena veća razina plaća u javnom u odnosu na privatni sektor. Glavni argument koji je pritom korišten kako bi se povećale plaće u javnom sektoru bio je sprječavanje negativne selekcije.

Naime, pored vidljive prednosti javnog sektora u pogledu viših plaća, postoji i dodatna premija koja se očituje u relativno sigurnijem radnom mjestu. Ta pojava predstavlja naslijeđe iz prethodnog društvenog sustava. Upravo je jedan od zahtjeva koji se javljaju u procesu pristupanja EU, fleksibilizacija na tržištu rada. Odluku o uključivanju u monetarnu uniju zemlja treba donijeti, ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:

1. Vanjski utjecaji na ukupnu ponudu i potražnju u zemljama koje sudjeluju u uniji moraju biti simetrični
2. Radna snaga mora biti mobilna unutar granica unije
3. Realne nadnice moraju biti fleksibilne

Treba napomenuti kako postoji i dio hrvatskog gospodarstva koji u većoj ili manjoj mjeri funkcionira po uvjetima tržišne konkurencije. Kao i u drugim zemljama, radi se o malim poduzećima, koji su u najvećoj mjeri izložena konkurenciji na tržištu. Na žalost, vjerojatno bi istraživanja potvrdila kako sukladno neoklasičnim pretpostavkama o kretanju cijene, te o odnosu ponude i potražnje, najbolje funkcionira dio gospodarstva u sivoj zoni. Kako se istovremeno radi o dijelu gospodarstva koji nije obuhvaćen službenim statistikama, ovakvu je pretpostavku teško potvrditi. Treba napomenuti kako se pregovaranje o kretanju plaća u državnom sektoru tek nakon 2000. godine pokušala uvesti klauzula o njihovom ograničavanju nekom mjerom produktivnosti, kao što je primjer kretanjem BDP-a. U prethodnom razdoblju je taj porast plaća bio i iznad produktivnosti.

Nadnica znači najamnina koju radnik dobiva od poslodavca za jednodnevni rad. Iako dnevni rad može biti različitog trajanja, nadnica se obračunava prema radnom danu standardnog trajanja, koje je uobičajeno ili propisano u pojedinoj zemlji u nekom povijesnom razdoblju. Određena je ponudom i potražnjom na tržištu rada, a može ovisiti i o ustaljenim običajima i propisima. Budući da mora biti obostrano prihvatljiva, načelno se mora kretati između minimuma, koji je potreban za fizičko uzdržavanje radnika, i maksimuma, što ga određuje korist koju poslodavac očekuje od rada koji unajmljuje, pri čemu nadnica ne smije biti veća od očekivane koristi. Broj nezaposlenih i stopa nezaposlenosti zabilježeni sredinom 2008. godine i dalje su pokazivali relativno visoke vrijednosti. S obzirom da se visina uvjetne nadnice smatra jednim od uzroka pojavljivanja nezaposlenosti, osnovni doprinos ovog rada sastoji se u kvantitativnoj analizi osnovnih determinanta tog pokazatelja. Iako uvjetne nadnice mogu formirati i osobe koje ne participiraju na tržištu rada.

Porast plaća koji je bio iznad porasta produktivnosti, negativno se odražava na konkurentsku sposobnost. S obzirom na relativno malo hrvatsko tržište, postoji nužan zahtjev za plasiranjem proizvoda hrvatskih proizvođača i na inozemna tržišta. Stoga, ako se konkurentska sposobnost pogorša, logična posljedica biti će dodatni pad proizvodnje, što će se dodatno odraziti na pad zaposlenosti.

5.OBLICI NEZAPOSLENOSTI

Postoji više oblika nezaposlenosti: prirodna, tehnološka, dobrovoljna i nedobrovoljna nezaposlenost. Svaka od njih je posebno opisana i definirana u knjizi autora BeniĆ,Đ. (2015.): *Ekonomska misao i praksa*.

Koncept prirodne nezaposlenosti se zasniva na tvrdnji neoklasične teorije da samo kretanje realnih nadnica može utjecati na ponudu i potražnju rada , te da keynesijanska receptura utemeljena na iluziji novca može imati kratkotrajne efekte. Kritika ovakvog objašnjenja nezaposlenosti može doći iz dva pravca:

Prema neoklasičnoj teoriji svaka količina kapitala može zaposliti željenu količinu rada ukoliko postoji potrebna fleksibilnost cijena čimbenika proizvodnje. Pri takvom pogledu postojanje nezaposlenosti manje ovisi o razini investicija, a znatno više o razini nadnica.

Prema keynesijanskom pogledu takav je oblik nezaposlenosti u razvijenim zemljama nevjerovatan jer oligopolističke firme karakteriziraju upravo viškovi kapaciteta budući da je djelovanje gospodarstva ograničeno samo razinom agregatne potražnje, dok je ono nasuprot tome u zemljama u razvoju i bivšim socijalističkim zemljama ograničeno prije svega raspoloživim proizvodnim resursima.

Neki autori tehnološku nezaposlenost promatraju kao dio strukturne nezaposlenosti s obrazloženjem da tehnološki razvoj predstavlja važan pokretač strukturnih promjena. Različit razvoj produktivnosti ili različite promjene u potražnji koje su posljedica inovacija proizvoda izazivaju promjene u mogućnostima zapošljavanja u različitim sektorima i potrebu prilagodbe novim uvjetima. Ukoliko prilagodbu nije moguće odmah i potpuno ostvariti nastaje tehnološki uzrokovana strukturna nezaposlenost. Pri takvom se shvaćanju tehnološke nezaposlenosti pretpostavlja pojava samo kvalitativnih neuskadenosti između ponude i potražnje za radom , a ne i istovremeno nastajanje globalnog deficita radnih mjesta. Osnovni problem empirijskog prepoznavanja veličine tehnološke nezaposlenosti, usprkos mogućnosti da se više ili manje uoči ukidanje radnih mjesta izazvano tehnološkim napretkom , je u mogućnosti razlikovanje udjela tehnološkog razvoja od udjela ostalih činitelja u stvaranju kompenzacijskog utjecaja rasta proizvodnje.

Razlikovanje dobrovoljne i nedobrovoljne nezaposlenosti ima u ekonomskoj teoriji važno mjesto. Pokušaji da se empirijski identificiraju osobe koje su dobrovoljno nezaposlene primjenom svakodnevnog zančenja pojma dobrovoljnosti osuđeni su na neuspjeh. Osobe koje su odbile ponuđeni posao mogli bismo nazvati dobrovoljno nezaposlenima, budući da su odabrale daljne traženje posla nadajući se boljim uvjetima. Ali mnoge od njih su ne svojom voljom izgubile prethodni posao, te su protiv svoje volje u situaciji da traže odgovarajući. U standardnom neoklasičnom tumačenju sva nezaposlenost iznad jednog neizbježnog minimuma frikcionalne i sezonske nezaposlenosti uzrokovana je (individualno ili kolektivno) dobrovoljno, budući da je težnja ravnotežnom stanju blokirana previsokom realnom nadnicom. Radnici, dakle, odbijanjem snižavanja nadnica izazivaju nezaposlenost budući da uvijek postoji određena razina nadnica pri kojoj bi svi bili zaposleni. Prema tome, dokle god postoji i jedno slobodno mjesto svi nezaposleni su dobrovoljno nezaposleni. Međutim, takvo razmišljanje pati od greške pribrajanja. Ako jedno radno mjesto ostaje slobodno, jer ga je odbilo stotinu radnika smatrajući uvjete ili plaću neodgovarajućima, pogrešno je smatrati njih svih stotinu dobrovoljno nezaposlenima, budući da preostalih 99 ne bi ni imalo izbora da je prvi prihvatio posao.

Neoklasični pogled čini pokušaj empirijske podjele na dobrovoljnu i nedobrovoljnu nezaposlenost bespredmetnim, a jedino relevantno je utvrditi razinu iznad koje se javlja dobrovoljna nezaposlenost: ravnotežnu ili prirodnu razinu nezaposlenosti.

6. EUROPSKA STATISTIKA NEZAPOSLENOSTI

Prosječna stopa nezaposlenosti u EU28 iznosi 7,1% i 8,5% u Eurozoni (EA19), dok je u Sjedinjenim Američkim Državama 4,1%. Unutar Unije se vidi trend pada nezaposlenosti. Uz Cipar, Grčku i Portugal Hrvatska ima najbrži pad stope nezaposlenosti u Uniji u posljednjih godinu dana (s 11,8 na 9,4%). Značajan pad nezaposlenosti zabilježile su Rumunjska i Poljska. Najniže stope nezaposlenosti imaju Češka 2,2%, Malta 3,3%, Njemačka 3,4%, Mađarska 3,7%, Nizozemska 3,9%, UK 4,1%, Poljska 4,4% i Rumunjska 4,5%. Dok je Hrvatska iznad EU prosjeka, lošije su Grčka s 21,6%, Španjolska s 16,1% i Italija 11,0%. Tako Hrvatska po prvi put nakon dugog niza godina ima nižu stopu nezaposlenosti nego Italija.

Najnižu stopu nezaposlenosti mladih imaju Njemačka 6,1%, Češka 6,8% i Nizozemska 7,0%. Vodeće EU regije prema najnižoj stopi nezaposlenosti su Prag s 1,7%, Trier 2,0%, Střední Čechy 2,1%, Jihozápad 2,1%, Niederbayern 2,1%, Mittelfranken 2,1%, Tübingen 2,2%, Oberbayern 2,2% i Oberpfalz 2,2%. Geografski gledano vodeći pojas s najnižim stopama nezaposlenosti oko 2% je prekogranično područje u kojemu se dodiruju Njemačka i Češka. Povijesne veze Njemačke i Češke dovele su do sličnosti u radnoj kulturi i gospodarskoj strukturi. Češka ima dualni sustav obrazovanja kao i Njemačka, što je imalo bitan utjecaj na nisku nezaposlenost i visoku produktivnost. Njemačka je provela opsežnu liberalizaciju tržišta rada kako bi osigurala da gotovo svatko može raditi, a već odavno ima dualni sustav obrazovanja.

Problem Mediterana i Balkana je izostanak strukturnih reformi zasigurno ima ulogu, dok bi se za zaključak moglo izvući i dublji sociološki zaključci tipa „što južnije to tužnije“. Mediteran u velikoj mjeri i dalje živi na krivim intelektualnim predodžbama koje pogoduju populističkim uvjerenjima i pokretima, što samo dodatno odgađa rješavanje dubokih kulturnih i gospodarskih problema.

7. NEZAPOSLENOST U SVIJETU

Bosna i Hercegovina i Makedonija su zemlje regije sa najvećom stopom nezaposlenosti koja prema podacima Svjetske banke iznosi 27,9 posto. Najbolji rezultat bilježi Hrvatska sa 16,7 posto nezaposlenih. U EU najviše nezaposlenih je u Grčkoj 26,3 posto, dok drugo mjesto zauzima Španjolska sa 24,7 posto. Pored toga što su prve u regiji po nezaposlenosti¹ Bosna i Hercegovina i Makedonija su i u svjetskom vrhu, a iznad njih je samo Mauritanija.

7.1. Praćenje nezaposlenosti u RH i svijetu

1996. godine u Hrvatskoj je po prvi puta službeno počela evidencija nezaposlenih pomoću ankete radne snage po uzoru na anketu radne snage statističkog ureda europske zajednice (Eurostat). Anketa predstavlja najvažniji izvor međunarodno usporedivih podataka na području statistike rada i omogućava usporedbe Hrvatske s brojnim drugim zemljama. Osoba je nezaposlena ako zadovoljava² sljedeća tri kriterija: a) u referentnom tjednu nije obavljala nikakav posao za novac ili plaću u naturi; b) ako u posljednje vrijeme nije aktivno tražila posao; c) ponuđeni posao mogla bi početi obavljati u doglednom vremenskom periodu. U nezaposlene ubrajamo i one osobe koje su našle posao i u skoroj će budućnosti nastupiti na posao. Prijava nezaposlenoga službi za zapošljavanje nije dovoljna za svrstavanje u kategoriju nezaposlenih, budući da je osoba bez posla dužna tražiti posao i prihvatiti ponuđeni posao.

7.2. Hrvatska u odnosu na tranzicijske zemlje

U odnosu na ostale tranzicijske zemlje, od kojih neke prije promjena nisu ni priznavale postojanje nezaposlenosti, Hrvatska je imala relativno dobar sustav evidentiranja i pomaganja nezaposlenima pa se stari sustav praćenja nezaposlenosti održao sve do 1996. godine. Na preporuku ILO-a i Eurostata, zemlje u tranziciji su vrlo brzo pristupile organiziranju periodičkih anketiranja radne snage (Mađarska, Poljska, Rusija 1992.g.; Češka, Slovačka, Rumunjska 1993.g.) kako bi se što adekvatnije približile međunarodnim standardima.

7.3. Hrvatska u odnosu na razvijene zemlje

Na temelju podataka središnjih statističkih institucija 180 zemalja, ILO radi međunarodni godišnji pregled statistike tržišta rada. Preporuka je da podaci budu što bliži međunarodnim standardima, ali ako nisu, uz svaki se podatak daje napomena o izvoru. Većina zemalja veću pažnju pridaje podacima dobivenim korištenjem ankete radne snage (Australija, Italija, Japan,

¹ <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/mapa-nezaposlenost-u-svijetu>

Kanada, Portugal, SAD, Velika Britanija), no veliki broj zemalja istovremeno koristi i podatke na temelju registara (Austrija, Belgija, Irska, Danska, Finska, Grčka, Nizozemska, Njemačka, Španjolska, Turska). Neke zemlje koriste samo podatke registara (Island, Luxemburg, Švicarska). Francuska uz podatke registra koristi i procjene, dok Velika Britanija koristi i evidenciju naknade za nezaposlene. Razlog velikih razlika u broju i strukturi nezaposlenih osoba u različitim zemljama najvećim dijelom leži u propisima i zakonima koji reguliraju beneficije i zakonske odredbe o prijavljivanju. Iako je osnovni kriterij traženja zaposlenja u svim zemljama prijava na zavod, ostali kriteriji se razlikuju od zemlje do zemlje.

U lipnju je u Hrvatskoj bilo nešto više od 1,43 milijuna zaposlenih, što je za 24.576 osoba ili 1,7 posto više nego mjesec dana prije, dok je stopa nezaposlenosti pala na rekordno nisku razinu od 8,8 posto, pokazuje izvješće Državnog zavoda za statistiku (DZS).

Najveći dio radnika, njih 1,2 milijuna, zaposlen je u pravnim osobama, a to je za 16.530 osoba ili 1,4 posto više nego mjesec dana prije, pokazuje izvješće, objavljeno u srijedu.

U obrtu i slobodnim profesijama bilo je, pak, u lipnju 206.837 zaposlenih, što je za 8.063 osoba ili 4,1 posto više nego prethodnoga mjeseca.

Zaposlenih osiguranih poljoprivrednika bilo je 19.520, što je 17 osoba ili 0,1 posto manje nego krajem svibnja.

Statistički podaci o kretanju broja zaposlenih u pravnim osobama pokazuju da je od 19 skupina djelatnosti nacionalne klasifikacije djelatnosti u lipnju broj zaposlenih na mjesečnoj razini pao u dvije.

Broj zaposlenih u rudarstvu i vađenju pao je 0,3 posto, a u opskrbi električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom za 2,2 posto.

S druge strane, najviše je porastao broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, za 12,9 posto, na 77.221 osobu.

Na godišnjoj je razini, pak, u lipnju u devet od 19 djelatnosti zabilježen pad zaposlenosti, a najviše u poslovanju nekretninama, za 13,5 posto.

S druge strane, najviše je porastao broj zaposlenih u djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, za 4,4 posto te u građevinarstvu i javnoj upravi i obrani, za 2,6 posto.

U prerađivačkoj industriji, koja zapošljava najviše, 209.697 radnika, broj zaposlenih u lipnju je na mjesečnoj razini porastao 0,2 posto, dok je na godišnjoj razini pao za 2,2 posto.

U trgovini na veliko i malo, koja zapošljava 188.710 radnika, u lipnju je broj zaposlenih na mjesečnoj razini porastao za 1,2 posto, dok je na godišnjoj pao za 1,6 posto.

Prema podacima koje DZS preuzima od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ), krajem lipnja bilo je 138.383 nezaposlenih, što je oko 3.513 osoba ili 2,5 posto manje nego mjesec dana prije.

U lipnju je stopa nezaposlenosti pala na 8,8 posto, dok je mjesec dana prije iznosila 9,2 posto.

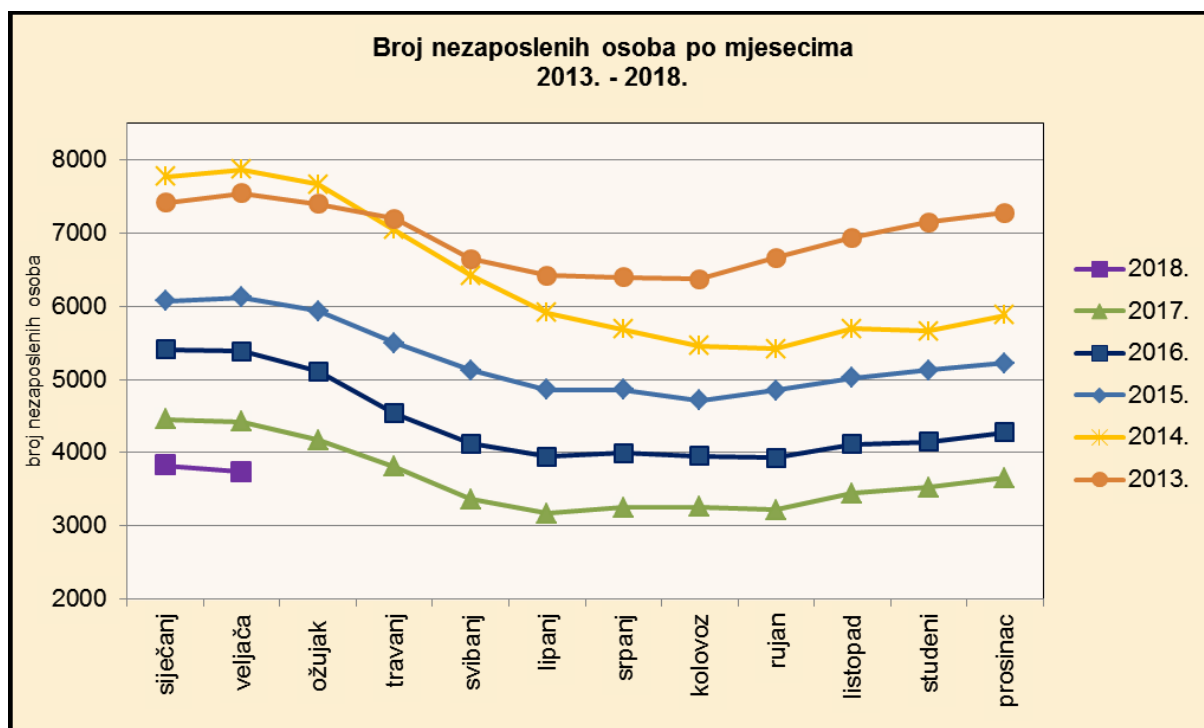
„U lipnju je stopa registrirane nezaposlenosti po prvi puta skliznula ispod 9 posto i time se našla na povijesno najnižoj razini što je u skladu s našim očekivanjima i sezonskim kretanjima na tržištu rada”, navode analitičari Raiffeisenbank Austria u osvrtu na izvješće DZS-a.

To je peti mjesec zaredom kako stopa nezaposlenosti pada. Pri tome je smanjenje stope nezaposlenosti prvenstveno rezultat smanjenja broja nezaposlenih na najnižu zabilježenu razinu, 138.383, što predstavlja pad i na mjesečnoj i na godišnjoj razini. Dodaju i da je zabilježen nastavak rasta broja aktivnog stanovništva, za 1,4 posto mjesečno, koji se u lipnju popeo na 1,571 milijun.

7.4. Registrirana nezaposlenost krajem veljače 2018.

Krajem veljače 2018. u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje Područnog ureda Požega registrirane su 3.734 nezaposlene osobe. U odnosu na siječanj, nezaposlenih je manje za 2,4% ili 93 osobe, a na međugodišnjoj razini (veljača 2018./veljača 2017.), nezaposlenih je manje za 15,5% ili 687 osoba. 1.1. Nezaposleni prema spolu U ukupnom broju nezaposlenih žene čine 58,5% (2.185 osoba), a muškarci 41,5% (1.549 osoba). U odnosu na siječanj, udio nezaposlenih žena je veći, a muškaraca manji za 0,5 postotnih bodova, a u odnosu na veljaču 2017., udio žena je veći, a muškaraca manji za 2,3 postotna boda. Najveći udio žena u ukupnom broju nezaposlenih je na području Pleternice (64,4%), a najmanji u Pakracu (48,8%). 1.2. Nezaposleni prema dobi S obzirom na dob, osobe mlađe dobi od 15 do 29 godina čine 31,5% nezaposlenih, osobe srednje dobi od 30 do 49 godina – 40,7% te starije osobe iznad 50 godina – 27,8%. U odnosu na siječanj, broj nezaposlenih mladih osoba smanjen je za 6,9% i osoba starije dobi za 0,6%, dok je broj nezaposlenih osoba srednje dobi ostao nepromijenjen. Na međugodišnjoj razini (veljača 2018./veljača 2017.), nezaposlenih je

manje u svim dobnim skupinama, kod mladih osoba za 21,2%, osoba srednje dobi za 14,0% te osoba starije dobi za 10,7%. U strukturi nezaposlenih krajem veljače 2018. u odnosu na veljaču 2017. godine, smanjen je udio nezaposlenih mladih osoba za 2,3 postotna boda, a povećan je udio osoba srednje dobi za 0,8 postotnih bodova i osoba starije dobi za 1,5 postotnih bodova.

Slika 1: broj nezaposlenih osoba po mjesecima 2013.-2018

Izvor: www.hzz.područni/ured/požega

Nezaposleni prema stupnju obrazovanja Najviše nezaposlenih osoba ima završeno srednjoškolsko obrazovanje – 61,6% (34,1% s trogodišnjom te 27,5% s četverogodišnjom srednjom školom). Osobe bez obrazovanja i nižeg stupnja obrazovanja čine 28,1%, a osobe višeg i visokog stupnja obrazovanja 10,3% ukupnog broja nezaposlenih. U odnosu na siječanj, smanjen je broj nezaposlenih osoba bez škole za 2,5%, osoba s osnovnom školom za 1,8%, osoba sa srednjom školom za 1,5% te osoba s visokom razinom obrazovanja za 8,8%.

Aktivna politika zapošljavanja

Potrebne informacije sam pronašla na stranici stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj.

Različitim financijskim subvencijama i programima obrazovanja i usavršavanja omogućuje se zapošljavanje novih radnika, dodatna edukacija, očuvanje radnog mjesta ili uključivanje u programe javnih radova. Ujedno poslodavci imaju osigurane sve informacije na jednom mjestu, u Uredima za poslodavce u svim područnim/regionalnim uredima.

Krajem veljače su 543 osobe koristile neku od mjera aktivne politike zapošljavanja prema sljedećim programima:

Stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnoga odnosa – 249 osoba (45,9%)

Potpore za zapošljavanje i usavršavanje – 162 osobe (29,8%)

Potpore za samozapošljavanje – 60 osoba (11,0%)

Javni radovi – 51 osoba (9,4%)

Obrazovanje nezaposlenih - 19 osoba (3,5%)

Osposobljavanje na radnom mjestu – 2 osobe (0,4%).

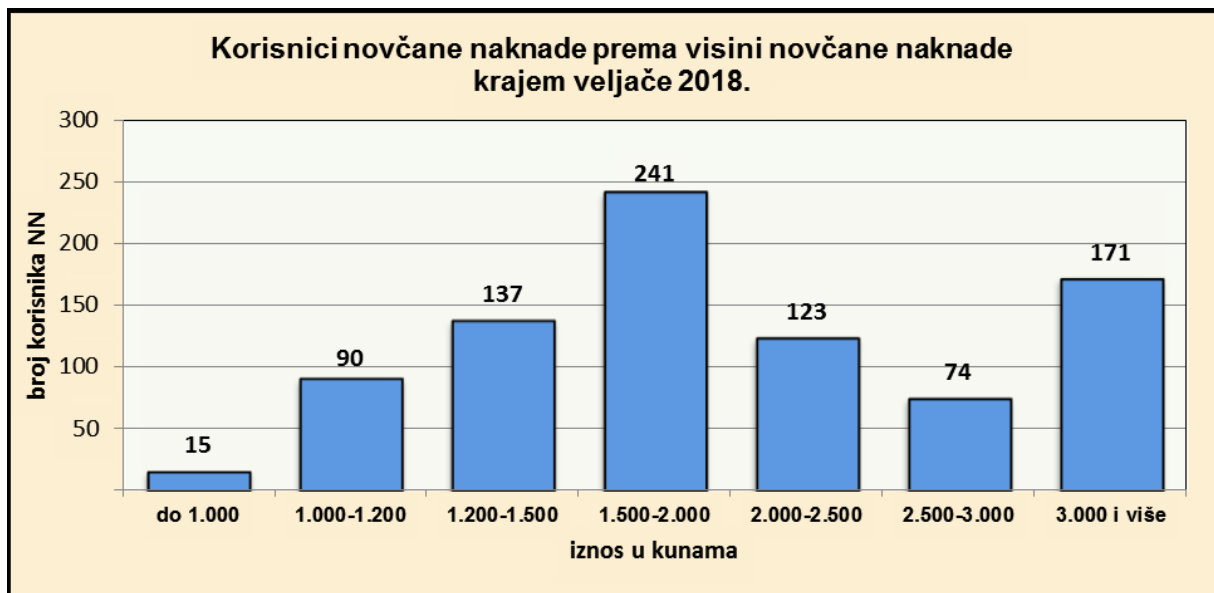
Potpore za zapošljavanje su državne potpore koje se dodjeljuju s ciljem poticanja zapošljavanja nezaposlenih. Takve mjere mogu koristiti:

1. Osobe bez staža osiguranja prijavljene u evidenciju nezaposlenih
2. hrvatski branitelji, djeca i supružnici poginulih i nestalih hrvatskih branitelja, žrtve seksualnog nasilja u ratu, roditelji s 4 i više malodobne djece, roditelji djece s teškoćama u razvoju, roditelji djece oboljele od malignih bolesti, roditelji udovci i roditelji djeteta bez upisanog drugog roditelja, povratnici s odsluženja zatvorske kazne – osobe uključene u probaciju, liječeni ovisnici, žrtve trgovanja ljudima, žrtve obiteljskog nasilja, azilanti, mlade osobe koje su izašle iz sustava skrbi domova za djecu, udomiteljskih obitelji te odgojnih Zavoda, beskućnici prijavljeni u evidenciju nezaposlenih, a koje nisu bile zaposlene s redovnom plaćom u prethodnih 6 mjeseci
3. mlade dugotrajno nezaposlene osobe do 29 godina bez obzira na radni staž i razinu obrazovanja koje nisu bile zaposlene s redovnom plaćom u prethodnih 6 mjeseci i koje su prijavljene u evidenciju nezaposlenih ,

4. mlade osobe do 29 godina koje su uključene u stručno osposobljavanje za rad i koje nisu bile zaposlene s redovnom plaćom u prethodnih 6 mjeseci
5. dugotrajno nezaposlene osobe starije od 29 godina bez obzira na radni staž i razinu obrazovanja prijavljene u evidenciju nezaposlenih najmanje 12 mjeseci
6. osobe bez završenog srednjoškolskog obrazovanja prijavljene u evidenciju nezaposlenih
7. osobe od 30 do 35 godina koje nisu bile zaposlene s redovnom plaćom tijekom prethodnih 6 mjeseci
8. osobe između 45 i 50 godina starosti prijavljene u evidenciju nezaposlenih koje nisu bile zaposlene s redovnom plaćom unazad 6 mjeseci
9. osobe romske nacionalne manjine prijavljene u evidenciju nezaposlenih
10. osobe između 15 i 24 godine starosti prijavljene u evidenciju nezaposlenih
11. osobe s invaliditetom

8. NAKNADE ZA NEZAPOSLENOST

Nakon što postanu nezaposleni i prijave se pri Hrvatskom zavodu za zapošljavanje (HZZ), osobe sa dovoljnom količinom prethodnog staža imaju pravo na novčanu naknadu za slučaj nezaposlenosti, pod uvjetom da dokažu da aktivno traže posao. Osiguranje traje od samo 13 tjedana. Zakonski se radi o mehanizmu socijalnog osiguranja koje se temelji na doprinosu, naknada za nezaposlenost bi trebala biti jednaka 80% ranijeg dohotka nezaposlene osobe – i ne manja od 20% prosječne nacionalne plaće (887 HRK). Njezina je gornja granica određena ministarskom odlukom i trenutno iznosi 1.000 HRK. Sustav naknada za vrijeme trajanja nezaposlenosti vrlo je često osmišljen tako da nezaposlene osobe unaprijed znaju koliko će dugo primati naknadu. S trajanjem nezaposlenosti, stoga, oportunitetni trošak neprihvatanja ponude za posao raste, te uvjetna nadnica pada kako bi nezaposlena osoba osigurala mogućnost ostvarivanja prihoda. Naravno, ovo vrijedi pod pretpostavkom da nezaposlena osoba (ili članovi njezine obitelji) nema alternativnih izvora prihoda koji utječu na spremnost prihvatanja ponude za posao. U veljači je 851 nezaposlena osoba ili 22,8% ukupnog broja nezaposlenih u Hrvatskoj, koristila novčanu naknadu. Broj korisnika novčane naknade smanjen je u odnosu na siječanj za 6,3%, a u odnosu na veljaču 2017. broj korisnika je manji za 96 osoba ili 10,1%. Prosječno isplaćena novčana naknada iznosila je 2.166,57 kuna.

Slika 2: Korisnici novčane naknade prema visini naknade u Republici Hrvatskoj

Izvor: www.hzz.područni/ured/pozega

9. PRISTUP ZAPOŠLJAVANJU I USLUGAMA ZAPOŠLJAVANJA

Službeno tržište rada ostaje za mnoge nezaposlene izvan dosega, ostavljajući im jedino mogućnost za rad na neformalnim i mahom povremenim poslovima, prvenstveno u graditeljstvu, trgovini ili sektoru usluga. Prihvaćajući takva zaposlenja, oni ostaju bez ikakve pravne zaštite ili socijalnog osiguranja.

U Hrvatskoj djeluje više službi za zapošljavanje koje se mogu podijeliti u tri skupine. U prvoj su agencije za posredovanje pri zapošljavanju koje djeluju na komercijalnoj osnovi i opslužuju konkurentni dio tržišta radne snage, odnosno prvenstveno kandidate koji su završili sveučilišno ili više obrazovanje. U drugoj su skupini agencije za privremeno zapošljavanje koje su se nedavno razvile, opskrbljujući poslodavce³ svim vrstama radnika, ali ponajviše općim profilima. Treća mogućnost koja je na raspolaganju tražiteljima posla je Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ), osnovan 1952. To je javna ustanova koja osigurava prava za vrijeme nezaposlenosti i trenutno jedina provodi javne programe za zapošljavanje (uključujući aktivne mjere politike tržišta radne snage), te posreduje u pronalaženju zaposlenja za najširi profil kandidata.

Traženje posla i osposobljavanje za posao su aktivnosti koje iziskuju velike napore i sredstva (pristojbe, prijevoz, odjeća, itd.), što sve lako može obeshrabriti upravo one najugroženije (i najmanje zapošljive) od potrage za poslom.

³Kosec, B. (2017.): Časopis Hrčak : Izvješće o društvenom razvoju 2006.

10.UTJECAJ GLOBALIZACIJE

Globalizacija označava dinamični ekonomski, politički i kulturni proces koji je omogućen brzim razvojem na poljima transporta i komunikacija, a koji je često vođen željom velikih korporacija za osvajanjem novih tržišta. Postoji ekonomska, politička i kulturna globalizacija.

Ekonomska globalizacija označava u prvom redu stvaranje i utvrđivanje pravila jedinstvenog svjetskog tržišta.

Politička globalizacija je tijesno vezana uz ekonomsku globalizaciju. Postojanje jedinstvenog svjetskog tržišta smanjuje mogućnost nacionalnih država da direktno podstiču razvoj vlastite ekonomije postavljanjem pravila koja daju prednost vlastitim firmama. Mjesto donošenja odluka se prenosi iz državnih u međunarodne institucije čime se smanjuje mogućnost ljudi da direktnim izborima predstavnika vlasti utiču na vlastiti razvoj.

Kulturna globalizacija je susret različitih svjetskih kultura i običaja. Protok robe, kapitala i ljudi preko državnih granica nosi sa sobom i protok navika, običaja i kultura. Ovaj proces kod različitih ljudi često izaziva različite reakcije. Neki smatraju utjecaj nove kulture pozitivnim razvojem koji obogaćuje postojeću kulturu dok drugi u novoj kulturi vide prijetnju utvrđenim vrijednostima i pravilima.

Jedna od bitnih determinirajućih komponenata globalizacije je tehnološki razvoj koji omogućuje smanjivanje svijeta kako prostorno tako i vremenski, s implikacijama na kvalitativni i kvantitativni razvoj u smjeru globalne ekonomije, globalne zajednice, globalnih medija i dr. S obzirom na visoku razinu svjetske gospodarske konkurentnosti te suvremeni razvoj visoko sofisticirane tehnologije, posebno informatičke, globalizaciju je nemoguće izbjeći. Informacijske tehnologije homogeniziraju različite oblike globalnog reguliranja kao što su, primjerice, kretanje kapitala, valuta, trgovina i dr. Tendencije daljnjeg razvoja gospodarstva rezultiraju internacionalizacijom poduzeća i managementa što iz dana u dan sve više jača razvojnu dinamiku i daljnju konkurenciju na svjetskom tržištu. Takvo globalno, otvoreno tržište nameće visoke kriterije kvalitete, učinkovitosti te razvojnih sposobnosti i afiniteta poduzeća kao i kompetencije managera.

11.SUZBIJANJE NEZAPOSLENOSTI

U politici zapošljavanja razlikuju se aktivne i pasivne mjere suzbijanja nezaposlenosti. Aktivne mjere potiču potražnju za radom. To se ostvaruje različitim programima za otvaranje novih radnih mjesta, prekvalifikacijom i stručnim osposobljavanjem radnika i sl. Kao krajnji ishod tih mjera očekuje se povećana proizvodnja, ali i porast kupovne moći građana te povećana potražnja za robom i uslugama. S druge strane, pasivne se mjere zasnivaju na pružanju socijalne i materijalne pomoći nezaposlenima. Njima se zapravo na različite načine pokušava smanjiti ponuda radne snage. Pasivne su mjere kratkoročne, zahtijevaju financijsku podršku od strane države i ne predstavljaju trajno rješenje pa ih se općenito smatra manje prihvatljivima.

Borba protiv nezaposlenosti jedan je od najvažnijih, a često i osnovni cilj makroekonomske politike. U odabiru mjera za svladavanje nezaposlenosti osim podataka o njezinom stanju i kretanju, bilo bi logično pretpostaviti poznavanje tipova koji ju čine. Izložena sistematizacija i kritička reinterpretacija spoznaja o teorijskom razlikovanju tipova nezaposlenosti, te mogućnostima operacionalizacije teorijskih postavki i praktičnog razlikovanja i mjerenja udjela različitih tipova u ukupnoj veličini zaposlenosti trebala bi poslužiti kao upozorenje na oprezniji pristup ovom problemu. Zasižno niti jedan drugi utjecaj nema šire posljedice po život ljudi u suvremenom društvu od zaposlenja. Suzbijanje nezaposlenosti se može postići boljom organizacijom posla i radnih mjesta, bolji odnos prema radnicima, olakšavanje rada radnicima, pružanje sigurnosti i zaštite radnika na radnom mjestu, pokretanje vlastitog posla te otvaranje novih radnih mjesta kao i bolja briga za prijevoz i bolje plaćene putne troškove radnika.

12.BDP (BRUTO DOMAĆI PROIZVOD)

Mjera ukupnog proizvoda u računima nacionalnog dohotka je bruto domaći proizvod. BDP je tržišna vrijednost dobara i usluga stvorenih radom i imovinom.

Tri su načina definiranja BDP – a:

1. BDP je vrijednost finalnih proizvoda i usluga proizvedenih u gospodarstvu tijekom danog razdoblja – ne uključuje intermedijarna dobra (dobro utrošeno u proizvodnji drugog dobra)
2. BDP je zbroj dodane vrijednosti u gospodarstvu tijekom danog razdoblja – uključuje dodanu vrijednost (vrijednost proizvodnje minus vrijednost intermedijarnih dobara koja koristi u proizvodnji).
3. BDP je zbroj dohodaka u gospodarstvu tijekom danog razdoblja – dodana vrijednost je zbroj indirektnih poreza (dio prihoda koji skuplja država u obliku poreza na prodaju), dohotka od rada (dio prihoda kojim se plaćaju radnici) i kapitalnog dohotka (ostatak prihoda koji ostaje poduzeću).

Vrste BDP – a:

1. Nominalni BDP – zbroj količina proizvedenih finalnih dobara pomnoženih s njihovim tekućim cijenama.
2. Realni BDP – zbroj količine finalnih dobara pomnožene sa stalnim (baznim) cijenama – koristi se kada nam je namjera mjeriti proizvodnju i njezinu promjenu tijekom vremena jer eliminira učinak rastućih cijena.

12.1.BDP i tržište dobara

Dobra i usluge koje su kupili potrošači. Ovisi najviše o raspoloživom dohotku. Kada raspoloživi dohodak raste, raste i potrošnja, i obrnuto.

13.ZEMLJE SA NAJVEĆIM BDP – om U SVIJETU

Na prvom su mjestu Sjedinjene Američke Države s uvjerljivo najvećim BDP-om od 17,4 tisuće milijardi dolara. Na drugom je mjestu Rusija, čiji je BDP devet puta manji od onog SAD-a, uz dvostruko manji BDP po stanovniku. Kina je na trećem mjestu sa BDP-om od 10,4 milijarde dolara.

13.1. Srbija najmoćnija u regiji

Od država iz regije u top 80 uvrštene su Srbija, Hrvatska i Slovenija. Najbolje je rangirana Srbija na 46. mjestu sa BDP-om od 43,9 milijardi dolara i BDP-om po stanovniku od 13.699 dolara. Hrvatska se nalazi na 78. mjestu, s nešto većim BDP-om države (57,1 milijardi dolara) i BDP-om po stanovniku (21.625 dolara). Slovenija je odmah iza Hrvatske, na 79. mjestu, sa BDP-om također većim od onog Srbije (49,5 milijardi dolara) i najvećim BDP-om po stanovniku u regiji (30.918 dolara).

13.2. Hrvatska i stanje u drugim zemljama

Europska komisija zadržala je svoje ranije procjene po kojima će rast hrvatskog gospodarstva u ovoj godini biti 2,8 posto, a sljedeće 2,7 posto, nakon što je rast krajem prošle godine ponešto posustao. Rast hrvatskog gospodarstva se nastavlja, iako malo usporava, no i dalje je sporiji nego u usporedivim zemljama članicama, proizlazi iz proljetnih ekonomskih prognoza koje je objavila Europska komisija. S druge strane, slovenski BDP bi trebao rasti 4,7 posto ove i 3,6 posto sljedeće godine, rumunjski 4,5 ove i 3,9 posto sljedeće godine, Slovačke 4 i 4,2 posto, Poljske 4,3 i 3,7 posto, Mađarske 4 i 3,2 posto, Bugarske 3,8 i 3,7 posto.

Pozitivno je što se rast nastavlja, iako nešto sporije. Ali, ostaje problem zaostajanja Hrvatske za usporedivim zemljama. Rješenje za to zaostajanje je u povećanju potencijalne stope rasta, što se postiže strukturnim reformama. Njih je lakše provesti sada kada postoji rast, nego kad nastupi stagnacija ili recesija.

U Komisiji kao pozitivne pomake ističu relativno veliki rast zaposlenosti, predviđeni rast investicija te proračunski saldo opće države, koji bi trebao i ove i sljedeće godine biti u plusu.

Procjene Komisije su da će Hrvatska ove godine imati proračunski višak od 0,7 posto BDP-a, dok je prošle godine on iznosio 0,8 posto, koliko se očekuje i u 2019. godini. To pridonosi smanjenju udjela javnog duga u BDP-u, koji predstavlja jednu od glavnih makroekonomskih neravnoteža.

14. RAČUNANJE DRUŠTVENOG BRUTO PROIZVODA I NACIONALNOG DOHOTKA

Bruto domaći proizvod (GDP) je vrijednost finalnih proizvoda i usluga proizvedenih u jednoj zemlji u određenom vremenskom periodu, izraženih u novčanim jedinicama. Društveni bruto proizvod se može izraziti kao tok proizvodnje i kao suma zarada odnosno troškova.

Prilikom izračuna BDP-a mogu se koristiti tri različita pristupa:

1. Proizvodni pristup – prema ovom pristupu BDP je jednak zbroju bruto dodanih vrijednosti po bazičnim cijenama svih rezidentnih institucionalnih jedinica uključenih u proizvodnju (plus svi porezi minus sve subvencije na proizvode, koji nisu uključeni u vrijednost proizvodnje prema bazičnim cijenama).
2. Rashodni pristup- prema ovom pristupu BDP je zbroj svih kategorija konačne potrošnje po kupovnim cijenama. Obuhvaća konačnu potrošnju kućanstva, države neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima, bruto investicije i neto izvoz.
3. Dohodovni pristup- prema ovom pristupu BDP je jednak zbroju svih primarnih dohodaka raspodijeljenih između rezidentnih proizvođačkih jedinica koje čine bruto dodanu vrijednost.

U koliko se izražava GDP kao tok proizvodnje onda se sastoji od potrošnje pojedinaca i domaćinstava (C – Consumption), potrošnje kompanija (I – Investment), potrošnje države (G - Governemt spending) i potrošnje stranaca (NX – Net Export). Prilikom izračunavanja GDP obračunava se samo potrošnja države dobara i usluga a ne i transferna plaćanja.

$$GDP = C + I + G + NX \quad (2)$$

U koliko GDP promatramo kao sumu zarada proizvodnih faktora, odnosno troškova, onda je njegov sastav sljedeći: Najamnine (w – Wage), kamata (i – Interest), rente (R – Rent), profita (Pf – Profit), amortizacije (Dp – Depreciation) i indirektnih poreza (T – Indirect Taxes).

$$GDP = w + i + R + Pf + Dp + T \quad (3)$$

15.ZAKLJUČAK

Među institucijama posebna se pažnja treba posvetiti utjecaju financijske deregulacije i promjenama stopa progresivnog oporezivanja dohotka. No više se pažnje posvetilo institucijama tržišta rada. Razlike plaća i nejednakosti plaća bitno se određuju na tržištu rada što nedvosmisleno pokazuje da institucije tržišta rada utječu na nejednakosti. Tri institucije tržišta rada čiji se utjecaj na nejednakosti plaća istražuje su stupanj pokrivenosti sindikatima, kolektivnim pregovorima i minimalnim nadnicama.

U gospodarstvu s tehnološkim napretkom i rastom stanovništva, domaći proizvod raste tijekom vremena. U stabilnom stanju, domaći proizvod po efektivnom radniku i kapital po efektivnom radniku su konstantni. Drugim riječima, domaći proizvod po radniku i kapital po radniku rastu po stopi tehnološkog napretka. Domaći proizvod i kapital rastu po istoj stopi kao i efektivan rad, a time i po stopi jednakoj stopi rasta broja radnika plus stopa tehnološkog napretka. Kada je gospodarstvo u stabilnom stanju, kaže se da je na putanji uravnoteženog rasta.

Stopa rasta domaćeg proizvoda u stabilnom stanju je ovisna o stopi štednje. No stopa štednje utječe na razinu stabilnosti domaćeg proizvoda po efektivnom radniku.

16.LITERATURA

1. Bačić, K. (2008.): Analiza odnosa sektorske efikasnosti i bruto domaćeg proizvoda u Hrvatskoj
2. Benić, Đ. (2015.): Ekonomska misao i praksa
3. Cerovac, C. (2001.): Bruto domaći proizvod Hrvatske
4. Čavrak, V. (2008.): Regionalna politika i regionalne nejednakosti u Hrvatskoj
5. Ćosić, K., Fabac, R. (2001.): Gospodarski rast, tehnološki razvitak i suvremeno obrazovanje, Izvorni znanstveni rad
6. Globan, T. (2016.): Gospodarstvo Hrvatske
7. Kočović, D. (2012.): Tehnološki napredak, društveni problemi i kriza morala Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Beogradu
8. Kosec, B. (2017.): Časopis Hrčak – Sveučilište u Zagrebu
9. Macanović, M. (2017.): Kako pronaći posao i pobijediti nezaposlenost
10. Stojanović, Ž. (2007.) : Osnovi ekonomije, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Leskovac, str. 187 – 188
11. Šućur, Z. (2016.): Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost
12. Vido, S. (broj 208): Časopis smart InfoTrend

SAŽETAK

Tehnološki napredak ima mnogo dimenzija: može značiti veće količine domaćeg proizvoda uz dane količine kapitala i rada, može značiti bolje proizvode, može značiti nove proizvode, može značiti veću raznolikost proizvoda. Domaći proizvod po efektivnom radniku nasuprot kapitala po efektivnom radniku: Zbog opadajući prinosa na kapital, povećanje kapitala po efektivnom radniku dovodi do sve manjeg i manjeg povećanja domaćeg proizvoda po efektivnom radniku. Nezaposlenost, u ekonomskim terminima, se pojavljuje ako postoje kvalificirani radnici koji su voljni raditi po nadnicama koje prevladavaju, ali ne mogu naći uposlenje.

Ključne riječi: tehnološki napredak, domaći proizvod, nezaposlenost, radnici

SUMMARY

Technological progress has many dimensions: it can mean larger quantities of domestic products with a given amount of capital and labor, can mean better products, can mean new products, can mean greater variety of products. Due to declining capital gains, the increase in capital per effective worker leads to a smaller and smaller increase in domestic product per effective worker. Unemployment, in economic terms, occurs if there are skilled workers who are willing to work on prevailing wages but can not find employment.

Key words: technological progress, domestic product, unemployment, workers